

”Udi Seigneur Taftebergs Hus i Løgstør”

Slægtshistoriske oplysninger om kunstmalerne Jacob Coning og Johan Herman Kønig

Af Jens-Ivar Mørch

I en meget prisværdig artikel i Historiske Meddelelser om København 1940-1941 nåede Richard Høeg Brask frem til en klar adskillelse af de to malere Jacob Coning, som man nu efter behag kan kalde h.hv. den Ældre og den Yngre eller den hollandske og den dansk-norske Jacob Coning. Med hensyn til slægtskab mellem de to malere Jacob Coning den Yngre (1648-1724) og Johan Herman Kønig (død 1737) nåede Brask frem til, at Johan næppe var søn af Jacob, og at sidstnævnte iøvrigt ikke efterlod sig efterkommere.

I det følgende vil blive påvist, at Brask tog fejl med hensyn til Jacob Conings efterkommere, og at Johan Herman Kønig faktisk var søn af Jacob Coning den Yngre. Mange oplysninger i denne artikel er dog overtaget fra Brask.

Jacob Coning den Yngre er født ca. 1648 i Holland og kommer - formentlig 1676 - til Danmark, idet han 27. maj 1676 indgiver en supplik til kongen om beskærmelse mod Københavns maler lav og om hjælp til at få nogle ting igen, som malerne har frataget ham. I Kongens afgørelse af sagen er, at Københavns Magistrat skal erklære sig om den, men at dette faktisk sker kan ikke dokumenteres.² Coning har ganske givet fået sine ting igen, ellers ville han have fortsat den ”Reyse til fremmede Lande og Steeder”, som han ifølge supplikken har givet sig ud på. Den 9. marts 1677 søger han nemlig tilladelse til at måtte ”bruge sin kunst”, og 30. april 1677 udstedes der så kongebrev om, at han uhindret skal kunne dyrke sin malerkunst i København.³

Jacob Coning får formentlig en datter uden for ægteskab med jomfrupige hos dronning Charlotte Amalie, Dorthea Tran-

berg, for ud fra en senere meget præcis alderangivelse fødes datteren Susanne Elisabeth senest 1. maj 1679. Dorthea Tranberg får 29. december 1679 af kongen 200 rigsdaler til sit bryllup, 4 som nok står straks. Men bevises kan det ikke.

Ulrik Frederik Gyldenløve i haven til sit palæ på Kongens Nytorv, det nuværende Charlottenborg, malet af Jacob Coning 1694. Maleri på Frederiksborg slot, foto Sophus Bengtsson.

I 1680 ses Jacob Coning at arbejde for kongen. I perioden 1680-1685 fødes Johan Herman Kønig.

I 1686 er Coning i Holland i anledning af fætterens Daniels misligholdelse af en lærlingekontrakt, der var blevet indgået 3. september 1682. Samtidig kommer der lidt mere hold på Coning-familiens data, idet det tysk-reformerte samfund i København får tilladelse til at holde gudstjeneste 1685. Kirkebog findes fra 1686. Indtil dette år må familiens data være ført i en eller flere lutherske menigheders kirkebøger, som nu er tabt. Alt ialt kan ægteskaber og børn opgøres således:

Jacob Coning, født i Holland ca. 1648, død i København juli 1724

gift 1. gang omkring 29. december 1679 med Dorthea Tranberg, død ml. 5. december 1704 og 7. januar 1715

Susanne Elisabeth, født ca. 1679, død 1. maj 1758

Johan Herman, død 1737

(Evt. flere børn, døde før 1690)

Et barn født medio 1680, begravet 1. juni 16815

Charlotte Amalia, døbt tysk-reformert, København,
juli 1687, levede 1717, måske død 1735

Clara Juliana Johanna, døbt do. 25.juli 1689, sandsynlig -
vis død før 1715

Jacob Aernold, døbt do. 17. marts 1692, død før 1715

Engel Catarina, døbt do. 8. marts 1695, død før 1715

Dorothea, døbt do. 13. marts 1696, levede 1742

gift 2. gang tysk-ref, København, 12. februar 1715 med
Catharina Hindael, datter af kgl. skipper Johann Hindael,
begravet tysk-ref 29. november 1735.

I register over Reformerte november 1690⁶ anføres Jacob Coning
med hustru og 4 ugifte børn. Af disse må de 3 være Susanne
Elisabeth, Johan Herman, Charlotte Amalia og den fjerde
sandsynligvis Clara.⁷

Jacob Coning har indsat sig selv i
dette norske landskab med Halden set
fra fæstningsterrænet, som han har
malet i 1699. Norsk Folkemuseum.

Optagelsen af "Registre" over fremmede religioners udøvere i København skal ses i lyset af, at disses tilstedeværelse skabte uro i byen og slet ikke var så uproblematisk, som den nys vundne religions-ytringsfrihed kunne tolkes som. Måske er det for at forbedre sin status, at Jacob Coning 15. december 1690 tager borgerskab som "Skildrer".⁸

1698-1699 er Coning i Norge i hvilken anledning han modtager, rejsepenge af kongen.

6. oktober 1701 er han medunderskriver på et forslag om et kunstakademi i Danmark og arbejder i hvert tilfælde til 1713 med diverse småmaleri for hoffet.

18. april 1700 kommunikerer hans børn Susanne Elisabeth og Johan Herman i den tysk-reformerte kirke i København.

27. juni 1706 er det Charlotte Amalias tur.

Johan Herman Kønig maler åbenbart tidligt. Den 7. december 1704 og 18. juli 1705 befinder han sig i Christiania og 1708 er han i Skien.⁹ Han tager iøvrigt aldrig borgerskab i København. Dorthea Tranberg dør måske i juni 1709, hvis hun er identisk med "Anna Connings" begravet 7.juni 1709 i "Det Jord A", som er den midterste af Trinitatis kirkes tre jordgrupper. Men der kan jo også være tale om datteren Johanna eller en uvedkommende. Der er ikke fundet tilladelse for Jacob Coning til at sidde i uskiftet bo med umyndige børn. Dette tyder unægteligt på, at Dorthea Tranberg døde 1714-1715 og ikke 1709.

Nedgangstider er på vej. 12. november 1709 går Danmarks ledere ind i den krig, der skal blive til den Store Nordiske Krig og først ende den 3.juli 1720. 1711 er pest-år i Helsingør og København.

Hidtil har familien Conings aktivitet i Danmark været geografisk ret begrænset. Imidlertid ser vi af en dåbsindførsel, at Susanne Elisabeth Kønig i januar 1715 er gift med hr. Jens Pedersen Tafteberg i Løgstør, Løgsted sogn, i nordvestligste hjørne af Himmerland.

Jens Pedersen Tafteberg fødes 5. november 1683 og døbes 2 dage efter i Assens. Hans far dør 1697 som aftensangsprædikant på Strømsø ved Drammen i Norge. Den 21. august 1700 bliver Jens optaget på Københavns Universitet, og ved skiftet

efter hans moder Lene Hansdatter i 1705¹⁰ er han stadig "studiosus" i København. Han tager sin eksamen 28. april 1707 og betegner sig 18. december 1708 som hjemmehørende i Århus.¹¹ 31. oktober 1711 optræder han som forvalter på Aagaard og Aggersborg gårde i hhv. Vester og øster Han herred.¹² Han forlader formentlig stillingen 1. maj 1714. Uvist hvor og hvornår bliver han gift med Susanne Elisabeth Kønig (de mest åbenlyse kirkebøger mangler), og det er deres, formentlig første, barn Frederik Christian, som døbes og dør i Løgstør i januar 1715.

Samtidig planlægger Jacob Coning i København at indgå sit andet ægteskab, jvf foran. I den forbindelse opstår den formyndererklæring, som Richard Høeg Brask fandt i Københavns Rådstueprotokol under 7. januar 1715 og tolkede som tegn på, at da var af Jacob Conings børn kun Charlotte Amalia, 27 år, og Dorthea, 18 år, levende.

Imidlertid har Brask overset meddelelsens fortsættelse: "Curator paa de fraværende Arvingers Vegne Morten Villumsen Distilateur boende ved Guldhuset"

Minimumstal på fraværende arvinger må være 2, nemlig Susanne Elisabeth og Johan Herman Kønig. Da førstnævnte var gift, havde hun ikke brug for faderens værgemål. Det havde Johan Herman Kønig heller ikke. Han må have været i det mindste 29 år gammel, hvis han, som antaget, er født før den tyske reformerte kirkebogs start, og dermed myndig.

I Københavns Overformynderarkiv kan den fortsatte historie om Charlottes og Dortheas arv følges. Udgangspunktet er, at skiftet sluttes 7. januar 1715. Førstnævntes mand Antonius Kyhns, bogholder ved Guldhuset, gav 1719 Jacob Coning afkald for hendes del, godt 20 rigsdaler. Men Dorthea søgte 15. juli 1720 Magistraten om at få pengene, hvilket "nød bifald".¹³

Der var altså andre arvinger end de af Brask antagne. Des værre er selve skiftet ikke bevaret, heller ikke i de protokoller og arkivpakker som registrene *ikke* dækker. Så vi kan ikke være helt sikre på, at der kun var disse fire børn af Jacob Coning. Når Brask konkluderer, at de øvrige børn må være døde, er det nemlig ikke helt sikkert. Sønnen Jacob Aernold og datteren Engel Catarina ville i 1715 kun have været hhv. 22 og 19 år og dermed være kommet under faderens værgemål, om de havde

levet. Men Clara Juliana Johanna ville have været 25 år og måske allerede gift.

Så bliver da Jacob Coning den 12. februar gift med Catharina Hindael.

I marts 1715 søger Jens Pedersen Tafteberg det ledige embede som herredsfoged i øster og Vester Han herreder, men får det ikke. Måske fordi han ikke, som den heldige, betaler 200 rdl. til kongens kasse. Fidusen har han dog lært, og da han 17. december 1715 søger ekspektance på embedet som birkedommer i Løgstør Birk og herredsfoged i Års og Slet herreder indbetaler han 200 rdl. Da embedet bliver ledigt, udnævnes han 2. marts 1717.¹⁴

Jens Pedersen Tafteberg og Susanne Elisabeth Kønig er nu etableret i herredsfogedboligen på Toftebjerg i Løgstør. Familien kommer åbenbart til, for 27. juni 1717 er "Charlotte Kønig" fadder hos Jens Tafteberg i Løgstør og 9. september samme år

"copulerede Seignr. Antonius Kyns og demoiselle Charlota Amalia Kynigs effter Kongl. allernaadigste Tilladelse, og stode deris Bryllup udi Seigneur Taftebergs Huus udi Løchstør"¹⁵

Antonius (eller Anton) Kyhn(s) udnævnes til bogholder ved den kgl. militære uldfabrikation i Guldhuset den 10. marts 1719¹⁶ og giver som nævnt 31. maj 1719 svigerfaderen Jacob Coning afkald for sin hustrus arv. Han skulle i sit nye embede have 400 rdl om året, så han havde vel råd til det, hvis han da ellers kunne få pengene! Ved hans udnævnelse er der tilsyneladende en mellemmand, og denne har nok taget sin pris.¹⁷ Måske er det Charlotte Amalia, der begravnes 22. oktober 1735 fra Trinitatis kirke. Fælles børn synes der ikke at have været. Anton Kyhn dør som enkemand og pensioneret bogholder 23. september 1743, 60 år gammel, og begravnes på Garnisons kirkegård.¹⁸

Johan Herman Kønig får 18. april 1719 rejsepenge af kronprins Christian og udstyres 9. juni samme år med latinsk rejsepas.¹⁹

I juli 1724 dør så Jacob Coning i København og enken Thrine Hindael får straks gennemført boforsegling i bogholder Kyhns nærværelse.²⁰ 23. oktober har de tre øvrige arvinger indsendt

deres memorial vedrørende værgemål for den endnu umyndige
Dorthea og 25. oktober 1724

Herbøed sig goodwillig og gjorde Haandsrækning Broderen
Mons. Cønning Skilderer Logerende i Wimmelskaftet hos Mr
Grith Uhrmager²¹

Først 26. februar 1725 udstedes imidlertid proklama til debitorer og
kreditorer om at anmelde sig i Jacob Conings bo på foranledning
af

”hans efterladte Enke Trinke Jendals C. med Lavværge Martin
Kuschlag, J. Cønning paa egne og Svoger Jens Taftebergs
Wegne, A. Kubes paa sin Kiærestes Wegne ... ”²²

Oversætter man HA. Kubes” som ”A. Kyhn” er her dokumenteret
en stor del af familieskabet. Og sandsynligheden for, at kun
Susanne Elisabeth, Johan Herman, Charlotte Amalia og Dorthea
overlevede deres far er bestyrket.

Catharina Hindael begravnes 29. november 1735 fra tysk-re-
formert kirke i København ”in die beste Erde”.

Tilbage til Løgstør. Herredsfoged Tafteberg lægger formentlig
også hus til bryllup for Dorthea Jacobsdat ter Kønig, der 1717,
1720,1721 2 gange) og 1729 optræder som fadder for diverse børn
i kirken og 12. april 1731 selv har et til dåbs med sin ægtemand
Christen Christensen Farver af Løgstør. Vi kan ikke sige det
sikkert, for kirkebogen har for trolovelsers og bryllup pers
vedkommende en lakune 1727-1732. Men det nævnte barn får
navnet Jacob og har herredsfogedægteparret blandt fad derne.
Christen Farver og Dorthea Kønig har 12. marts 1733 en søn
Christen og 21. juli 1735 en datter Dorthea til dåbs. Endnu 1742
optræder Dorthea Kønig som fadder, men begge ægtefæller dør
måske kort efter dette tidspunkt. I Danske Kancelli er nemlig under
9. november 1742 indført en bevilling til den længstlevende af
ægteparret til at sidde i uskiftet bo, men indførslen er overkrydset
og mærket Hkasseret”.²³ Dødsfaldene fremgår ikke af kirkebogen,
skønt dens lakune i begravelsesoplysninger ligger helt henne i
1746-1750. Af skiftet efter Susanne Elisabeth Kønig i 1758
fremgår, at de da begge er døde, og at en søn netop i 1742 køber et
hus i Løgstør af Christen Farver og Dorthea Kønig, som moderen
skulle bo i. Christen Farver og hustru synes da enten flyttet eller
døde - måske på rejse.

Og endelig viser sig da også Johan Herman Kønig på Tofte-

Johan Herman Kønigs portræt fra
1729 af Mette Bille Axelsdatter.
Maleri på Frederiksborg slot, foto
Poul Beck

bjerg. Kirkebogen meddeler under ”døde i Løgsted” nemlig følgende:

”1737, 13. August, begravet Johan Herman Jacobsen Kyning fra Kiøbenhavn som døde i Herredsfoged Seignr. Taftebergs Huus i Løchstør, æt”²⁴

Herredsfoged Tafteberg følger ham i graven 7. marts 1738, 55 år gammel. Susanne Elisabeth Kønig dør 1. maj 1758 som enke 79 år gammel (den pågældende side af kirkebogen findes ikke på mikrofilmkopierne!).²⁵

Deres børn, født i Løgstør, er:

Frederik Christian, døbt 5. januar, begravet 22. januar 1715
Peder, døbt 29. maj 1716, død 1774 som præst på Holmsland
Ølegaard Dorethea, døbt 20. juni 1717, begravet 1717
Ølegor Dorethea, døbt 1. oktober 1718, begravet 11. maj 1722
Helena Sophia, døbt 6. marts 1720, var 1758 i Løgstør, død
1788 i Stange Sogn, Norge²⁶

Karen, døbt 15. juni 1721, gift 1741 med kvartermester Michael Kiønning, som 1748 købte Hoberg i Stange Sogn, Norge.²⁷ I ægteskabet var der en hel del børn.

Jacob, døbt 16. juli 1723, begravet 19. september 1723.

Det kan altså konstateres, at Jacob Coning *har* efterkommere, og det både i Danmark og i Norge.

NOTER OG HENVISNINGER

1. Danske Kancelli, Henlagte sager kronologisk. Forestillingsliste upåskrevne 1676, med bilag (Rigsarkivet). At disse sager betegnes som *henlagte* er (i ordets moderne betydning) misvisende. Deres særlige status er, at deres afgørelse ikke synes at have sat sig spor i protokollerne.
2. Henvendelse fra Kongens Kammer, Kancelli, Skatkammer eller Politi- og Kommereekollegiet til Københavns Magistrat er forgæves søgt såvel hos afsendere som modtager.
3. D. Kane., Sjællandske Registre 1676-1678, fol. 380b, sag 135 med koncept og indlæg.
4. Hofetaten, Partikulærkammeret, Oberkammerjunkerenes Regnskab, 1673-1685 (nr. 31), fol. 116b (Rigsarkivet)
5. Dette barn noteret hos Brask, men oplysningen kan ikke verificeres. Muligvis fejllæsning af Trinitatis kirkebog.
6. D. Kane., Henlagte sager kronologisk, upåskrevne 1690.
7. Brask må siges at have begået sin største fejl ved ikke at interessere sig yderligere for de to børn fra 1690-mandtallet, hvorpå han ikke kan hefte et navn.
8. Københavns Magistrat, Rådstueprotokol, 1688-1690, fol. 262 (Stadsarkivet).
9. Skien Rådstueprotokol. Venligst oplyst af fru Inger Rønaasen, Kirkenes, Norge.
10. Bragerne Prosti, Skifteprotokol nr. I, 1702-1739, fol. 49-52b (Statsarkivet i Oslo).
11. Københavns Universitet, Det teologiske Fakultet, karakterprotokol (1669) 1707-1754 (Rigsarkivet).
12. Tingbogen, nævnte dato (Landsarkivet i Viborg).
13. Københavns Overformynderarkiv, Hovedbog C, 1712-1722, s. 358 (Landsarkivet i København); jvf. Magistratens Resolutionsprotokol, 1719-1722, s. 153 (Stadsarkivet).
14. D. Kane., Gratialprotokol 1714-1715, s. 304; Jyske Registre, 2. marts 1717, plus Koncepter og Indlæg til J. R., 1717 nr. 29.
15. "Tilladelsen" er ikke fundet i Danske Kancellis arkiv, men iflg. Jyske Registre 1716-1720, fol. 215215b, nr. 94 (ingen bilag), ansøger Anthon Kyhn fra Randlev i Nørrejylland 17. juli 1717 om tilladelse til samfrændeskifte med børn efter afdød hustru. Sagen er ikke yderligere udforsket.
16. D. Kane., Sjællandske Registre, 1719-1721, fol. 48b-49.
17. Jvf. påskrift på bilaget til sagen.
18. Borgretten i København, Ordinære Boer 1743 nr. 37; jvf. Skiftesessionsprotokol, 1743-1753, fol. 3 (Landsarkivet i København).
19. D. Kane., Sjællandske Registre, 1719-1721, fol. 116b-117 (ingen bilag).
20. Københavns Skiftekommissions Forseglingsspotokol VII, 1720-26, fol. 247b-248 (Landsarkivet i København).
21. Københavns Magistrats Resolutionsprotokol, 1722-1724, S. 573; Rådstueprotokol 1723-1725, fol. 418 (Stadsarkivet).

22. Rådstueprotokol 1723-1725, fol. 494b (Stadsarkivet).
23. D. Kane., Jyske Registre, 1740 - 1742, fol. 654-654b, nr. 280 (ingen yderligere bilag).
24. Hans svoger herredsfogedens skifteprotokol findes ikke. Der er hverken fundet skifte i Ålborghus amt, Skifte slutninger 1731-1756 (nr. 6) eller Dødsanmeldelser m.v. 1724ft; eller i København. 25. Skifte i Aalborghus m.fl. amter, BOD, nr. 466, sag 263, 1758-1759 (Landsarkivet i Viborg).
26. Skifteprotokol Sør-Hedemark, 1771-1808, fol. 200b (Statsarkivet på Hamar). Oplyst af fru Inger Rønaasen, Kirkenes, Norge.
27. Panteboka, Hoberg i Stange (Statsarkivet på Hamar).